

me spectat; de utriusque enim ratione est perpetuitas, et consequenter desperatio aut securitas quæ ex illius agnitione sequitur. Nam, ut ait Hieron., Matth. 25, *vita perpetua metum deinceps non habet ruinarum*. Et ideo iusti, quando dies iudicii advenit, *stabunt in magna constantia*, c. 5. Quia jam sunt securi, et tunc illis adveniet quod desiderant, ut recte tractat August., in illum versic. Psal. 55: *Ego vero in te speravi*. Qui de eadem re videri potest, l. de Prædest. Sanct., c. 12 et 14, et l. de Peccat. orig., c. 30, et lib. Quæst. in Gen., q. 168, et conc. 2 in Psal. 2, et Enarrat. Psal. 51.

8. *Dubium*. — *Responsio*. — De animabus autem purgatorii posset quispiam dubitare, quia non desunt Doctores, etiam Catholici, qui putent eas esse incertas de salute vel damnatione sua. Sed nihil est de illis dubitandum, quia illæ etiam sunt omnino certæ de statu suo, ut contra art. 38 Lutheri dicitur definivisse Leo X, et ostendemus, Deo dante, in 4 tom., disputantes de purgatorio. Deinde nulla ratio reddi potest, cur non etiam iis manifestetur iudicis sententia, quæ magis propter ipsas profertur, quam propter ipsum iudicem. Præsertim quia (quod ad statum attinet) ex effectibus ipsis, et supposita fide quam illæ animæ in via habuerunt, quamque in purgatorio retinent, certo cognoscunt se non esse in statu damnatorum, quia nec desperant, nec blasphemant, nec Deum odio prosequuntur. Unde necessario intelligunt se esse in statu amicitie divinæ; purgari tamen, ut deinde ad beatitudinem perducantur. Nam hæc omnia sese necessario consequuntur, supposita fide.

9. *Dubium*. — Rursus dubitare quis posset de animabus puerorum. Sed de iis unum videtur certum, scilicet, statim cognoscere statum suum, et quod in eo sint perpetuo mansuræ, quia hoc pertinet ad immutabilitatem illius status. An vero cognoscant causam propter quam illum statum accipiant, et rationem culpæ quam in se habent, et consequenter etiam rationem pœnæ quæ est in carentia visionis beatæ, vel solum apprehendant illum statum ut connaturalem sibi, hæc omnia incerta sunt. Illud tamen prius videtur probabilius, ut attigimus supra, agentes de descensu Christi ad inferos, et dicemus iterum agentes de iudicio universali. Superest igitur ut post mortem nulla anima separata, sit incerta aut suspensa de statu suo perpetuo, quamvis de temporali incertæ esse possint.

De quo est exponendus Ambrosius in principio citatus; ut, verbi gratia, ignorant animæ beatæ quanto tempore futuræ sint sine suis corporibus, atque adeo quando in publico iudicio accepturæ sint integram coronam, et sic de aliis.

10. *In iudicio particulari ante instans mortis non fertur sententia*. — Secundo, facile ex dictis intelligitur quo tempore proferatur sententia ultima in hoc iudicio particulari. Tria enim sunt tempora de quibus dubitari posset. Primum est breve aliquod tempus, seu instans quod antecedit instans mortis, in quo adhuc anima corpus vivificat. Leguntur enim apud graves auctores revelationes quædam, quæ indicant, tali tempore fieri hoc iudicium, ut de Chrysorio, et de quodam monacho refert Gregor., lib. 4 Dial., c. 38, qui paulo ante mortem sententiam suæ damnationis audierunt; et similia de aliis refert Beda, l. 5 Hist. Angl., c. 14 et 15; et Joannes Clymacus, in Scala paradisi, gradu septimo, refert de monacho quodam, qui prope instans mortis audiebatur quasi positus in iudicio, et accusationibus sibi factis respondens. Nihilominus certum est, in iudicio hoc non proferri sententiam ante instans mortis, quia nondum est completa hominis malitia vel meritum, neque denegatum tempus ad agendam pœnitentiam usque ad mortem. Quapropter illæ visiones (quas Gregorius et Beda referunt) ita sunt explicandæ, ut permiserit Deus aliquando, propter peccata aliquorum hominum, ita eo tempore affligi et terri a dæmonibus, ut in desperationem deveniant, quamvis re vera ex parte Dei sententia nondum sit pro eo tempore data. In visione autem quam refert Clymacus, solum demonstratum est quanta sollicitudine dæmones in eo tempore peccata præterita in memoriam revocent, ut hominem in desperationem inducant.

11. Secundum tempus esse potest paulo post instans mortis. Quod etiam colligi potest ex aliis visionibus quas refert Augustinus, l. de Cura pro mortuis agenda, cap. 12; et Gregorius, dicto l. 4 Dial., cap. 36; et illa est pervulgata, quæ in vita S. Brunonis refertur de quodam Parisiensi Doctore, qui publice in templo, dum exequiæ pro illo fierent, primo die post mortem clamavit: *In iusto Dei iudicio accusatus sum*; in secundo: *Judicatus sum*; in tertio: *Condemnatus sum*. Similia refert Leontius, in vita Joannis Eleemosynarii, ubi refert fuisse revelatum S. Simeoni, exeun-

tem animam de corpore deferri ad iudicium, et ibi accusari a malis Angelis, et defendi a bonis, et tunc esse timore plenam, et de exitu iudicii incertam. Similia docet Cyrillus Alexandr., in Orat. de exitu animæ: *Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ vis animam manet a corpore secedentem?* et infra: *Quanta formidine et timore arbitraris animam die illa percelli, horribiles intuentem et adversos damnatos, quos aspiciens ad cælestes Angelos confugiens sublime petit; et infra: In medio stat anima meticulosa, et trepidans, quousque ob actiones, dicta, factaque sua vel damnata in vincula conjiciatur, vel justificata liberetur*. Sed nihilominus hoc etiam non est verisimile, quia statim ac anima separatur a corpore, accipit justam retributionem (ut ex Scriptura probatum est); nullius ergo temporis dilatio intercedit. Neque enim Deus indiget testibus, aut proluxa causæ discussione. In illis ergo visionibus, sine ulla falsitate ostenduntur res modo nobis accommodato, quamvis non eo modo et ordine fiant, quo ostenduntur. Superest ergo tertium tempus, seu potius instans ipsius mortis; nam in eodem puncto, in quo anima separatur a corpore, audit suam sententiam, et cognoscit statum suum.

12. *Objectio*. — *Responsio*. — Dices: in eo puncto, si anima sit justa et pura, fit beata, et sic de cæteris statibus; ergo necesse est ut ante illud instans iudicetur. Respondent aliqui negando antecedens, sed in eo instanti manere animam juxta corpus suum, et ibi audire sententiam iudicis, et postea deferri in cælum, vel in purgatorium, aut in infernum, ut pœnam vel præmium recipiat. Quod indicat Bonavent., in 4, dist. 20, in 1 part.; et tenet Sotus, dist. 45, q. 1, art. 3, conc. 2. Sed aliud est agere de loco ubi tunc est anima, aliud de statu. Nam de statu dubitari non potest quin statim videat Deum, si pura est. Quia, cum nullum habeat impedimentum, non est quod differatur præmium, et ideo Paulus dicebat: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*; quod alibi latius tractandum est. Et hoc est quod ad rem præsentem maxime spectat, quia iudicium et sententia oportet ut antecedit statum retributionis vel pœnæ. At vero si agamus de loco in quo anima est in illo instanti, id pendet ex illa quæstione, an anima separata possit transire ab extremo ad extremum sine existentia in medio. Nam si non potest, cum non possit nisi in tempore moveri, necesse est ut ipsum instans mortis, quod

est primum non esse hominis, in quo dissolvitur unio animæ cum corpore, sit ultimum non esse motus localis animæ; et consequenter fieri necesse est ut pro eo instanti maneat in loco corporis in quo antea erat, quandoquidem nondum mota est mutatione locali. Si autem potest moveri in momento ad locum distantem, dicendum potius est, in eodem instanti mortis, in quo desinit informare corpus, desinere etiam existere in loco corporis. Ad quem autem locum transferatur, statim explicabo. Ad difficultatem ergo positam patebit responsio ex dicendis.

13. *Particulare hominum iudicium Christus exercet quomodo*. — *Dubium*. — Tertio, ex dictis explicatur quomodo iudicium hoc particulare per Christum Dominum exerceatur. Quamvis enim non sit tam certum, particulare hoc iudicium exerceri per Christi humanitatem, sicut universale (de quo postea dicturi sumus), quia non sunt de hoc tam expressa Scripturæ testimonia, tamen probabilior et magis pia sententia est, etiam hoc iudicium pertinere ad potestatem iudicariam Christi, et per humanitatem exerceri. Quod a fortiori patet ex iudiciis hujus vite. Nam, si illa per Christum fiunt, multo magis hoc, quod videtur magis proprium iudicariæ potestatis, et de illo magis procedunt conjecturæ omnes et testimonia ibi adducta. Et hoc ipsum supponunt, quæ jam afferemus. Inquiri enim circa hoc potest, quomodo Christus hoc iudicium exerceat. In quo multa dubitari possunt: primum, an animæ deferantur ad tribunal Christi, ut ibi iudicentur, vel e contrario Christus veniat ad singulos iudicandos. Iterum an anima, quæ iudicatur, clare videat suum iudicem, saltem quoad humanitatem ejus. Sancti enim Patres variis modis circa hoc loquuntur. Aug., lib. de Vanitate sæculi, c. 1: *Cum anima* (inquit) *separatur a corpore, veniunt Angeli, ut perducant illam ante tribunal iudicis*. Et eodem modo loquitur Bernardus in Meditationibus, c. 2; et Hugo de S. Victore, l. 1 de Anim., c. 2. Et Chrysost., hom. 14 in Matth.: *Omnes* (inquit) *animæ cum hinc emigraverint, ad terribile illud deducuntur tribunal*. Idem fere homil. 46 ad Populum. Ex quibus et similibus sententiis aliqui sumpserunt occasionem, ut dicerent omnes animas, statim ac separantur a corpore, deferri in cælum et præsentari Christo. Sed de animabus damnatis et purgandis id est incredibile, quia nihil coinquatum ingreditur illam cœlestem civitatem, et esset impertinens ille ascensus

in cœlum, si statim descensuræ sunt in infernum. Nam ad audiendam sententiam, non est necessarius (ut statim dicam), et alias locus ille non est consentaneus, nec meritis earum debitus.

14. *Responsio.* — Alii ergo indicant Christum venire ad singulos homines morientes, ut de illis iudicium ferat, quia ipse dixit: *Vigilate, quia nescitis qua hora Filius hominis veniet.* Unde Innocen. III, lib. 2, c. 43, de Contemptu mundi, dicit omnem animam, priusquam egrediatur e corpore, videre Christum in cruce positum, et adducit illud: *Videbunt in quem transfecerunt,* quod non solum de iudicio generali, sed etiam de adventu Christi ad diem mortis cuiuslibet hominis ait esse intelligendum. De quo intelligit etiam illud 1 ad Timoth. 6: *Ut serues mandatum sine macula irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi,* id est, usque ad diem mortis. Similia habet Ludolphus Carthus., tom. 3, c. 46. Et de justis saltem potest hoc confirmari verbis illis Christi, Joann. 14: *Si abiero et præparavero vobis locum, iterum veniam, et recipiam vos ad me ipsum.* Sed neque hæc sententia verisimilis est, si intelligatur de reali descensu Christi secundum humanitatem. Nam (ut supra vidimus) raro, aut nunquam Christus de cœlo descendit, postquam illuc ascendit. Alioqui oporteret semper esse quasi in continuo motu, imo sæpe necessarium illi esset pluribus locis simul assistere. Nam contingit sæpe multos justos et iniquos simul mori. Deinde ad proferendam sententiam hic adventus non est necessarius, quia per intellectualem locutionem vel illuminationem fiet, quæ a loco non pendet. Neque propter aliam causam est necessarius; nam si animæ sunt sanctæ et purgatæ, eodem puncto rapiuntur in cœlum; si vero sunt damnatæ vel purgandæ, statim deducuntur in aliquem inferni locum, ut in Conc. Florentino definitur in litteris unionis, juxta illud Job: *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.*

15. *Particulare iudicium animæ exeuntis e corpore ubi fiat et quomodo.* — Quocirca dicendum est, neque animam iudicandam deferri in cœlum, neque Christum descendere ad iudicandam illam; sed in instanti mortis intellectualiter elevari ad audiendam sententiam iudicis. Et hoc est duci ad tribunal ejus, absque alia locali mutatione. Et verisimile est in eo instanti cognoscere sese iudicari, et salvari vel damnari, imperio et effi-

cia non solum Dei, sed etiam hominis Christi.

16. An vero ipsam humanitatem clare intueantur omnes animæ etiam damnatæ vel purgandæ, incertum est, quia nullum est sufficiens fundamentum ad affirmandum. Nam ubi Scriptura dicit videndum esse Christum ab hominibus iudicandis, loquitur de iudicio universali (ut infra videbimus), atque eodem modo loquitur de adventu ejus ad iudicium. Notat autem Augustinus, Ep. 90 ad Isychium, qualis unusquisque moritur, talem inveniri et iudicari in universali iudicio; et ideo, cum Christus monet ut vigilemus, ideo sæpe addere, usque ad adventum suum, quia idem est vigilare usque ad diem mortis, et usque ad diem universalis iudicii. Dici etiam præterea posset cum Abul., Matt. 24, q. 239, advenire Christum in morte uniuscujusque, non secundum præsentiam localem, sed secundum efficaciam per quam fit, ut unusquisque suum statum agnoscat, et imperium ac sententiam iudicis audiat, et ex vi illius statim tendat in locum suis meritis debitum. Quapropter (si res spirituales transeunt ab extremo ad extremum sine medio), in eodem instanti in quo istæ animæ separantur a corpore, et a Christo iudicantur, constituuntur in loco in quo ex vi iudicii et imperii Christi futuræ sunt. Quia cum ille effectus et mutatio ex se non requirat successionem, nec ex parte virtutis Christi sit necessaria, nulla intercedit mora, sed in puncto fit (ut inquit Job). Satis autem est quod sententia naturæ ordine antecedit, ut effectus statim subsequatur. Nam causa efficax, simul ac est, in eodem instanti operatur.

17. *Judiciaria potestate Christus uti quando incepit.* — Ultimo intelligitur ex dictis quando cœperit Christus uti hac judiciaria potestate. Primum enim non est existimandum, statim ab incarnatione cœpisse uti hac potestate. Quandiu enim in vita mortali vixit, illa usus non est, si proprie loquamur; quia pro eo tempore potius voluit iudicari quam iudicare. Unde Joann. 12, ipse dicebat: *Non veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum,* significans primum adventum suum non fuisse ad iudicandum. Et ideo dixerat in verbis proxime præcedentibus: *Si quis audierit verba mea, et non custodierit, ego non iudico eum.* In quibus tamen verbis non negat se postea iudicaturum. Quocirca non dixit de futuro: *Non iudicabo eum;* sed de præsententi: *Non iudico eum,* id est, in hoc adven-

tu, sicut c. 3 dixerat: *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum.* Deinde putandum non est differre usum hujus potestatis usque ad diem iudicii universalis, ac si per hanc potestatem nullum alium actum exercere possit. Ostensum est enim habere etiam alios actus quos nunc exercet. Superest igitur ut hac potestate uti cœperit, ex quo in statu glorioso constitutus est, quando ipse dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra.* Sicut enim tunc desiit esse in statu passibili et humili, in quo ad ministrandum venerat (ut etiam ipse testatus est), et cœpit esse in statu regnantis ac dominantis, ita etiam tunc potestatem hanc iudicandi exercere orsus est. Quinimo dicere possumus ab instanti mortis, in quo nostram redemptionem consummavit, cœpisse in anima separata et gloriosa potestatem iudicandi exercere. Ad hanc enim pertinere videtur liberatio sanctarum animarum, et spoliatio inferni, et similes actus quos in inferno exercuit, vel ligando potestatem dæmonis, vel animas aliquas e purgatorio liberando, vel certe iudicium etiam ferendo de iis quæ eo tempore e corporibus exierunt.

DISPUTATIO LIII.

In quatuor sectiones distributa.

DE SECUNDO CHRISTI ADVENTU AD UNIVERSALE JUDICIUM.

Quamvis Theologi materiam hanc disputent in fine quarti Sentent., dist. 47 et 48, quin etiam D. Thomas in finem hujus 3 partis illam rejecerit; tamen, quia et ipse morte præventus eam absolvere non potuit, et nobis non est in animo post disputationes de sacramentis omnibus specialem tractationem de quatuor novissimis instituere, ac denique quia ad completam et exactam scientiam de Christo, et de rebus omnibus quæ ad ipsum spectant, materia hæc pertinere videtur, idcirco eam hoc loco disputare decrevi, ut hoc etiam modo hujus doctrinæ de Christo Domino finis principio respondeat. Diximus enim in initio prioris tomi, Judæos in cognitione Messiae valde errare, eo quod duplicem ipsius adventum non distinguant. Cum ergo hactenus ea omnia, quæ de primo adventu consideranda videbantur, disputaverimus, convenienti ordine sequitur ut de secundo Christi adventu, et consequenter de secundo ejus in cœlum reditu, perpetuoque ac immutabili sta-

tu qui illum consequetur, disseramus. In hac itaque disputatione solum tractabimus questionem, an sit futurus alter adventus Christi. Et quoniam hoc pendet ex causa et ratione ejus, illam simul explicabimus, attingendo etiam circumstantias loci et temporis quæ cum hujusmodi mutationibus conjunctæ sunt.

SÉCTIO I.

An futurum sit universale iudicium, in quo Christus sit supremus iudex.

1. Quoniam potissima causa secundi adventus Christi in futuro universali iudicio posita est, ideo ab hac controversia initium hujus disputationis sumendum est. Fuerunt igitur hæretici quidam qui universale iudicium futurum esse negarunt. Quem errorem tribuit Guido Carmelita Albanensibus, qui dicebant universale iudicium jam esse factum, et nullum aliud esse futurum. Quomodo autem intelligerent esse factum, non explicat. Fortasse eo sensu locuti sunt quo illi, qui dicebant resurrectionem esse factam, scilicet, in solis animabus. Sic enim, quia iudicium fit in singulis animabus, per singularia iudicia multiplicata, intelligebant fortasse factum esse universale iudicium omnium; vel certe quia in mente Dei, aut in Christi morte et passione la'ca est sententia contra dæmonem, ac de ejus sunt potestate erepti, quotquot per Christum redempti sunt, juxta Christi verba, Joann. 12: *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras,* sicut ibi exponunt August., tract. 52; et Chrysostomus, hom. 66. Et fortasse hoc idem senserunt quidam alii (ut significant Hilarius, in Psal. 1; et Augustinus, de Agone Christ., c. 27), qui ad negandum universale iudicium inducebantur verbis Christi, Joann. 3: *Qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit, jam iudicatus est.* Unde colligebant nullos superesse iudicandos, et consequenter non esse futurum iudicium. Quia omnes sunt vel credentes, vel non credentes in Christo; sed illi non iudicantur, isti jam sunt iudicati; ergo nullus superest iudicandus. Unde potest confirmari hic error, quia iudicium animarum jam est factum; ergo non iterum fiet, quia *Deus non iudicat bis in idipsum;* nec potest mutare iudicium semel factum. De corporibus autem non est necesse fieri speciale iudicium, quia illa non sunt capacia per se meriti vel demeriti, nisi ratione animarum; ergo nec per se iudicari debent, sed in